

PRZYDAWAĆ SIĘ (152) *vb impf*

się (130), się (22).

W inf: -daw- (4), -dław- (2); -daw- *SienLek*; -daw- : -dław- *SarnStat* (3:2); *drugie a jasne; w pozostałych formach:* -daj-, -dław- (*w tym 2 r. błędne znakowanie*).

Formy tematów praes: -dław- (103), -daj- (26); -daj- *KwiatKsiąż* (2), *SkarŻyw*, *CzechEp*, *SkarKaz* (3), *PaxLiz* (3), *SkarKazSej*; -dław- : -daj- *BibRadz* (2:1), *SienLek* (8:5), *LatHar* (1:1), *SarnStat* (12:8).

inf przydawać się (6). ◊ *praes 3 sg* przydawa się (95), przydaje się (18). ◊ *3 pl* przydawają się (8), przydają się (8). ◊ *praet 3 sg n* przydawało się (14). ◊ *3 pl subst* przydawały się (1). ◊ *con 3 sg n* by się przydawało (2).

Sł stp s.v. przydawać, Cn notuje, Linde XVI w. (dwa z niżej notowanych przykładów).

1. Zdarzać się, przytrafiać się, bywać; przypadać w udziale (zwykle z podmiotem typu: *to, co; z podmiotem rzeczownikowym* (34)); *contingere Miech, JanStat, JanPrzyw, Cn; fieri PolAnt, Cn; accidere Modrz, Cn; evenire JanStat, Cn; esse Modrz; cadere, incidere, succedere, usu venire Cn [tylko w 3 osobie; w tym: komu, czemu* (54)] (141) : Czemu nie które zwierzęta łpią odtworziliśmy oczy. (–) To nie przidawa tylko boiaznim zwierzętom, które dla łtrachu dierzą oczy odtworzone poki mogą *GlabGad* L2v, C2v, F4v, L5v; A iście takich ludzi w twej opiece mało Ktorem by nie nad mię przygod więcej przydawało *RejFóz* N8; *DiarDop* 108; *GliczKsiąż* F2v; *BibRadz* 2.Cor 11/28; Abowiem to yeft łzczęśliwy niedoŃtatek/ który nas ku dobremu przymuŃza. Czo iż fię też to tobie moy namileyŃzy *Vbertinie* czeŃcią przidawało dobrze vbaczam. *KwiatKsiąż* F2v, F2; *Strum* O2v; (*marg*) *LáćinŃka* przypowieŃć *Afinus ad lyram*/ gdy nie kto prze nikczęmnóŃ do rzeczy zacney nie godzi. (–) Co widzamy że fię przydawa tym/ ktorzi niemáiąc przyrodzenia po temu/ do łzkoł bywáią poŃyláni: zkęd potym rodzą fię ábo wychodzą oni ludzie nikczęmni *ModrzBaz* 134v; *SkarŻyw* 28; *NiemObr* 45, 143; przez tákowé z łáki przekłádáni roków omieŃzkánié nie przydawało *SarnStat* 463 [*idem* 936]; Sędziowie niech nie będą StároŃtámi. GDYż ztąd nie malé poddánym náłzym przydáią nie łzkody/ gdy Sędziowie w ziemiách/ kędy łády máią/ ná StaroŃtwá bywáią przekłádáni *SarnStat* 558 [*idem* 887], 310, 887, 936; *SkarKaz* 82a.

przydawać się z czego [= z jakiej przyczyny] (3): *TRoiáko* ChrzeŃcijánin modlitwę łwá odpráwić moze: Albo tylko vŃty: áłbo tylko łercem: áłbo vŃty y łercem záráz. PierwŃzy łpoŃob/ iednym fię przydawa z niepilnoŃci/ y oziębłóŃci *LatHar* 661; *SarnStat* 1067; *PaxLiz* C3.

przydawać się między kim, między czym (3): kto ieŃt czudny á zły, czini taki przeciw przyrodzeniu, iakoż też to nie przidawa miedzi białemi głowami, gdzie czudnoŃć ze cznotą trudno nie zgadzaią *GlabGad* N3; Godziło nie było po łacinie ten list piŃać V M iako panu mądremu/ y owŃzem (czo rzadko nie przydawa miedzi wielkimi pany) w piŃmie rozlicznym nie poŃpolicie vczonemu. *WróbZółtGlab* A5; *SarnStat* 948.

przydawać się gdzie (9): tam przy brzegu morza połnocnego bywa wielkie wołanie duchow złych łtrałząc ludzi podroźne zwłázca okołó zachodu łloncza, á to więcej nie przydawa przy łefiech miedzi gorkami albo przy wodach. *MiechGlab* *5, *3v, *5, *5v; *BibRadz* *Iudith* 8/15; *BielSpr* 8v; *Item Státut*, który zowiá Toruńskim, tu też nalezy, o gwałciéich które nie w mieŃciéich przydáią *SarnStat* 1139, 386, 928.

przydawać się kiedy (5): *GlabGad* H7v; *GliczKsiąż* L4v; Pamiętajcie ná to iáko fię z Abráhámem obchodził/ y iáko rozmáicie doświádczał Izáaka/ y na to co fię przydáwało Iákobowi w Mezopotámiey Syryińkiey/ ná on čás gdy pafał owce Lábána wuiá fwego. *BibRadz Iudith* 8/15; *HistLan* A4; *SarnStat* 589.

cum inf (bezpodmiotowo) (5): A choć fie mu [*Dawidowi*] theż przydáwało iáko człówiekowi krewkiemu/ vpadác w rozliczne grzechy á fprofné złości: A wízakoż on nigdy s tym dłuگو nie miełzkał *LubPs* A5v; ábowiem wiele fie im [*ludziom uczonym*] przydáwało obłędzyc/ y fámi fie myędzy łobą niezgadziáią. *BielKron* 196v; IZ częftokroć przydawa fie obywatelóm Królestwá/ zá przygodą przypadáiącą/ álbo dla nieprzełpieczeńftwá żywotá z Królestwá z potrzeby wyiechác: [...] wftáwiamy/ y fkázuiemy: áby [...] *SarnStat* 157 [*idem* 921], 83, 921.

Ze zdaniem podmiotowym [w tym z zapowiednikiem: to (7); *iż(e), że* (28), *aby 'że'* (1), *zaimek względny* (1)] (30): *OpecŻyw* 29; *MiechGlab* 77; Złym fie rádo przydawa/ czego fie lękáją *BielKom* B7; *GliczKsiąż* G; *KrowObr* 140; A wízakoż potrzebá mi dziś y iutro y trzeciego dnia idź w drogę/ ábowiem fię nie przydáwa áby prorok miał zginác oprócz w Ieruzálem. *BibRadz Luc* 13/33; *KwiatKsiąż* L3; Wiele fie tego przydawa ludziem Rycerskim iż nieopátrznym położeniem Woyfká/ kleskę fzkodliwą podeymuią. *BielSpr* 7v; *Strum* O2; Bo záprawdę przydawa fię to/ iż iáko czáfu wielkiej nawáłności morfkiey/ okręt bez ftyrniká/ ták Rzeczpołpolita/ gdzie niemáłz przytomnego fprawce/ w wielkiej niebezpieczności bywa *ModrzBaz* 107, 94; *ReszHoz* 130; CZęftokroć fie przydawa: iż niektórzy z rodziáu fzlácheckiego/ iákoby vtrátnicy czći y flawy fwéy złódzieyftwo álbo łotroftwo popełniwłzy/ potym dobrowolnie vciekáią z królestwá *SarnStat* 701, 98, 144, 145, 173, 580 (17); *SkarKazSej* 687b; [*Kaz* 66].

W połączeniu z określeniem częstości [w tym: częstokroć (19), *często* (3), *najczęściej, nigdy, rzadko* (25): *OpecŻyw* 29; Przydawa fie częftokroć iż wiele pczól czudzych przylatuie domowe wyganiaiąc *MiechGlab* 77; *WróbŻółtGlab* A5; *KromRozm III* D8; *GliczKsiąż* G; Ktory fye porywa ze fnu/ podobny fzalonemu/ álbo wielce pijánemu. Ale to ták ma być rozumiano/ iefli fye mu to porywánie nigdy nie przydáwało/ á tego do fyebie pierwey nie znał. *GroicPorz* 114v; *KrowObr* 140; *GórnDworz* Nv; *ModrzBaz* 94; Przydawa fię częfto/ że źli mężowie żony fwe opuźczáią/ ábo od fiebie wypędziáią [!] *ReszHoz* 130; *SarnStat* 144, 157, 173, 584, 594, 610 (14); Smutne ferce, gniew częfty/ á rzadkie wefele: Pogłádzi wkrotce z świátá/ ludzi bárzo wiele. A więc fie to nacyczęściey młodziuchnym przydáie/ Kto fie w ty nieużytki nie potrze bne [!] wdáie. *PaxLiz* B3v; [*LustrDróg* 33; *Kaz* 66].

Fraza: »jako się przydawa(ło)« (4): Bo iako fie drzewkam przydawa: iakie z ziemie wyrofthá krzywo albo profto/ też poftawę gdy gich nie oprawią: y ftare miewaią. *FalZioł* V 35; *KromRozm III* D8v [2 r.]; Kto człówieká zabił/ tedy to ábo vmyślnie vczyłnił: [...] ábo też to vczyłnił nie vmyślnie/ ále z iákiey nagłey przyczyny: iáko fię przydawa [*ut accidit*] w zwádách y rozmowách fpolnych miedzy temi wfczętych/ zktorych żaden drugiego w nienawiści pirwey niemiał. *ModrzBaz* 78.

Szereg: »być albo przydawać się« (1): Liłt Doctora Matieia z Miechowa do pana niektorego, o rzeczách ktore fá albo fie przydawaią w dalekich ftronach północnych. *MiechGlab* *3v.

a. *O stanach fizjologicznych i chorobowych* (60) : Nad to iefzcze odchodzenie przydawa fie, gdy miełtca około macicze blińkie, wrzody albo nieiakiami niedořatki bywaią zarażone. *FalZioł* V 29v;

Takież odchod niewiały/ ktorim się nagle biegunka przidawa. *FalZioł* V 30; zła rzecz która się człowieku przeciw przyrodzeniu przidawa, Daleko cięższa bywa/ niż to czo z przyrodzenia przychodzi *FalZioł* V 31, II 6a, V 30 [4 r.], 31 [2 r.], 34v; Bowiem ludziami takowym [*melankolikom*] przidawa się głowy skażenie y inżne niemoci główne. *GlabGad* L7, L6; Nie rącz się gniewać Panie moy że nie wltawam przed thobą/ Abowiem co się niewiałytam przidawa/ toż się y mnie przydało. *BibRadz Gen* 31/35; *SienLek* 131v.

przydawać się od czego (1): Iako farba iała á biała czyni gwałt wzrokowi, iż bywa w oczu blańk, iakoż się to przidawa od słonca albo od śniegu. *GlabGad* B7.

przydawać się z czego (16): Abowiem z wielkiej á częstej prace: [...] przychodzi porużenie wielkie w ciełe/ [...] á z tąd że przychodzi tych to żył zatkanie y rozpukanie. Przydawa się też tho z wielkiego nadymania. *FalZioł* V 29v, V 30v, 31; y przidawa się też bolenie głowy z picia mocznego, ktorego dym mocny mozg zaraża. *GlabGad* B3v; CZemu z zbytniego pożywania iarzyn zwłażcza ludziami rozkożnym przidawa się Podagra, to ieść, dna nożna. *GlabGad* Iv, A4, Bv, C2v, E4v, I5, K4v; Abowiem co się z częstej łapki á trwiałcey przydaie/ to námieniono ieść w Rozdziale czwartym kfyąg wtorych. *SienLek* 73, 89, 89v, 140v; Fenitrum ieść żioleczo/ mocy bárzo wielkiej/ Práwie ku odpędzeniu/ tey grubości włzelkiej. Ktora więc z przyrodzenia/ czałem się przydaie *PaxLiz* D2v.

przydawać się dla czego [= z powodu czego] (1): W niektórych łtronach ten ptak cierpi wielką niemoc á to się iemu przidawa dla nafienia bielonowego ktorego pożywa *FalZioł* IV 22b.

przydawać się prze co [= w wyniku czego] (1): Przydawa się też odchod prze wielkie zimno, ktore płod zabija. *FalZioł* V 30v.

przydawać się gdzie (4): *FalZioł* IV 19d, V 30v; CZemu ku łtarosci więcej łnow bywa niżli z młodu. (–) Bowiem w ludziami młodych więtlże ieść ciepło przyrodzone, ktore też może więcej dymow w głowę podnoić zathykaiącz wżytkie drogi y komori w ktorich się łny przidawaią. *GlabGad* L5v; O rozmaitych niedośłatkoch/ ktore łye przidawaią y thędy y owędy po ciełe/ nieźukaiąc łobie mieślc ołobliwych *SienLek* 124.

przydawać się kiedy (12): Auicenna też tak powiada. CZęłto kroć prawi brzemieniem paniam wtorego albo trzeciego księżyczka odchodzenie płodu: przidawa się *FalZioł* V 29v; A to porzucenie [płodu] z rozmagitych przyczyn: przychodzi. Niegdy się też to po piątym mieřiaczu przidawa *FalZioł* V 29v, V 29v, 32, 32v; Abowiem czału picia duch nie może z gardła wychodzić, przeto się gwałtem wzgorę ciągnie á przez oczu wychadzaiąc wilgoć z łobą tam wyciąga, Toż się też przidawa czału chychotania to ieść zbitnego łmiania. *GlabGad* B5v, E8v, K6; Abowiem Kolerá czyni Trzećiaczki: Melánkolia Czwartaczki/ krwi porużenie. A to łye przydaie/ gdy niektora stych wilkości z umiary łwey wyłłapi. *SienLek* 1v, 80v, 110v, 119.

Ze zdaniem podmiotowym [w tym z zapowiednikiem: to (3); iż(e) (6), aby 'iż' (1), zaimek względy (1)] (8): *FalZioł* V 36, 37v; CZemu człowiek gdi widzi drugiego poziewaiąc łam też takież ziewa. (–) To się przidawa z imaginatiew to ieść z zamyślenia, ktore łprawuie iż się to częłtokroć przidawa oczim się zadumamy albo v drugiego widzimy *GlabGad* C2v, H; Ale iż łye niegdy przidawa/ iż ty mieřyćzne pławy/ niektórym wltać niechcą/ [...] Przeto y ktemu pilney rády potrzebá iakoby temu zábieżeć. *SienLek* 110v; nie kożdey [pani] łye to przidawa/ áby mleko przed rodzeniem miałá *SienLek*

112v; wżákże fye tylko łámy m ludziom to przydawa/ iż im ty żyły martwieią: bo to ieft Páráliż *SienLek* 142v, 154; [*SienHerb* 467a (*Linde s.v. przydać*)].

W połączeniu z określeniem częstości [w tym: częstokroć (4), (bardzo) rzadko (2), czasem (2), nigdy] (8): Przydawa fie też czałem: iż mleko matcze wyfycha y ginie/ A tho dla rozmagitych przyczyn *FalZioł* V 36; Abowiem częftho kroć fie przydawa: iże na działłach y na czełuŝtkach czynią fie v dzieci kroŝteczki *FalZioł* V 37v [*idem* [*SienHerb*]], V 29v; Kiedy przychodzą łny z Bożego dopuŝzczenia. (–) Rzadko fie to przydawa, wżakoz wzdzi to bywa iż czałem pan Bog obiawia nie czo oczym czałowiek pirwey myŝlił. *GlabGad* L4, Bv, C2v, H; Gdyć fye koniowi kopytá zły cháiá/ vczyń mu dół przedeżłobem/ nogam przednim/ boć fye tho zád nim/ bárzo rzadko álbo nigdy nieprzydáie *SienLek* 176; [*SienHerb* 467a (*Linde s.v. przydać*)].

Fraza: »jako się przydawa« (3): Acżkolwiek też czałem fie przydawa fiwizna ze złey co^mplexiey, albo z trofki y z prace wielkiey albo też z boiazni, iako fie przydawa kupczom ktorzy po drogach ieżdząc zawfze w boiazni nie bezpiecznego żywota bywaią. *GlabGad* Bv; Czemu żoładek ociąża pokarm nowy, iako fie to przidawa w wielką noc. (–) Bowiem takiey karmiey z więtfzą chciwofcią pożywamy á tak ona napelnia y zatika żoładek *GlabGad* E8v, B7.

2. Nadawać się, być użytecznym; convenire, facere, quadrare, usui esse, valere Cn (8) :

przydawać się komu (2): TY wżytki łodkie łłowá/ ktoremi P. *IEZVS* łmutek vczniow fwoich leczy: nam fię też przydáia/ ktorzy zówždy mamy co ćierpieć. *SkarKaz* 550a, 549b.

przydawać się na co (2): Ale też y zielony Krzemień barzo fie ogniewi przeciwi, A nigdziey go nie naydzie wiele/ á kthori ieftł blady/ na wapno rzadko fie przydawa *FalZioł* IV 58b; Ieft iefzcie iedno łłowo w tey Ewángeliey/ ktore fię nam przydáie ná wŝpor wżytkiey Kátholickiey prawdy y náuki/ gdy Pan mowi: (Tákem dawno z wámi á nie poználiŝcie mię?) *SkarKaz* 549b.

a. Służyć, pomagać (5) : Naprzod o tich rzeczach kthore czałowieku fie przidawaią przed pożywanim pokarmu/ zatim czo fie przydawa przy pożynaniu [!], to ieft, czo zdrowego ieft ku pożywanu albo czo łzkodzi. *GlabGad* F4, F4 [2 r.], F4v *żp*.

3. W funkcji strony biernej: Być dodawanym (3) :

a. O tekście (2) :

przydawać się komu (1): A cokolwiek ieft oprócz tego ktorego [...] przez fię Bogiem zowiemy z wdźielenia ábo z vczeŝtnictwá y z ŝpołeczności boŝtwá iego [...] Bogiem ŝpráwionego/ ábo poŝtánowionego: tedy to nie ieft onym Bogiem: (*Deus ille cum articulo*) Ktoremu fię to łłowko przydáie ten Bog/ ábo v tego Bogá: ále Bog bez tego ártykułu ábo łłowká ten/ co ŝłuży pierworodnemu wżego ŝtworzenia *CzechEp* 240.

przydawać się gdzie (1): Iedno też Kredó/ ábo wyznánie wiáry Apóŝtolŝkie ná koncu fię przydáie *LatHar* 551.

b. O abstraktach; w konstrukcji oznaczającej zwielokrotnienie [czemu] (1) : Czemu białe głowy czałow ŝwych chronią fie rib łulki nie maiącich. (–) Acżkolwiek takowe ryby zawfze im łą nie zdrowe gdyż gruboŝciá ŝwego mięŝa czynią też w nich wilgothy grubŝze. Wŝakoz iż czałow namienionych ony [*niewiasty*] bywaią zimnieyŝe y iadowitŝe, przeto aby fie zimno zimnu nie przydawało y iad iadowi, dobrze czynią takich rib fie chroniąc. *GlabGad* Iv.

*Synonimy: 1. bywać, przygadzać się, przypadać, przytrafiać się, stawać się, trafiać się, zdarzać się;
2. przygadzać się; a. pomagać, służyć.*

Formacje współrdzenne cf DAĆ.

Cf PRZYDAWAJĄCY SIĘ

MN